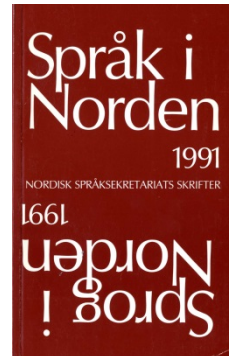


Sprog i Norden

Titel: Orientering om aksjonen for språkleg miljøvern
Forfatter: Kjell Venås
Kilde: Sprog i Norden, 1991, s. 37-60
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>



© Nordisk språksekretariat

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Orientering om aksjonen for språkleg miljøvern

Av Kjell Venås

Om å elske språket sitt

Språknemndene drøfte påverknaden frå engelsk på nordisk på språkmøtet i Kristiansund i 1988. Det var Norsk språkråd som stod for møtet, og som såleis hadde kome med framlegg om emnet. Dei andre nordiske landa hadde som vanleg vore med og avgjort det. Førre gongen Noreg baud inn til det nordiske språkmøtet, på Røros i 1982, var det skrivemåten av framandord som var hovudemnet. Valet av baa desse emna syner baa at vi norske har augo vende mot den store verda, og at vi tek vår oppgaa som «Nordens sproglige overjeg» alvorleg. Det siste er ei heidersnemning som Jørn Lund gjerne bruker om oss, baa skriftleg (Lund 1989, 1990) og munnleg, såleis ogsaa på møtet i Svaneke.

Eg vil tolke den nemninga slik at Jørn Lund baa er glad i oss og litt misunneleg på oss, men at han ogsaa gjerne vil gje oss ein liten dask når det høver. Om vi skal halde oss til psykoanalytisk nemningsbruk, sã er vel hugen til å daske oss noko som kjem frå impulsane i *det*-et. Lund (1990:102) forklarar kva som ligg i å vera overeg, med å seia at «i Norge forlanges det at man elsker sit sprog».

Det har han rett i på ein måte, og djupast sett er det ogsaa denne kjærleiken til språket som har fått Norsk språkråd til å setja i verk det vi kom til å kalle Aksjonen for språkleg miljøvern. Tiltaket er ein freistnad på å gje ei hjelp til norsk ved å demme litt opp mot den bølga av angloamerikansk som har velta over oss og over heile verda i dei siste tiåra. På den andre sida har Lund ikkje rett, for det som har fått oss til å byrja denne aksjonen, er dessverre at somme norske ikkje er glade nok i norsk.

Vi norske språkrøktarar er ikkje aleine om å tenkje med uro

på det eller med å gjera noko. Såleis har dei i Frankrike gjeve lover for å verja det offentlege språket mot blandingsproduktet «franglais» (*Dictionnaire 1988, L'Avenir 1986*). Også i Sovjet har engelske ord og vendingar kome inn både før og etter glasnosta og perestroikaen, og etter det *The Economist* fortel i januar 1990, skal jamvel Gorbatsjov vera lei til å strø om seg med ord han har høyrte av Bush og andre vestmenn. I tidsskriftet *Literaturnaja Rossija* var det sommaren 1989 ein artikkel om språk der ein som elsker russisk, kasta fram ein tanke om å laga lovreglar for å verja morsmålet mot den tiltakande anglo-amerikanismen.

Norsk språkråd har vore oppteke av denne påverknaden på språket vårt, og dei som gjekk føre oss som ber børa og heten i dag, var også det. Alt på årsmøtet i Norsk språknemnd i 1960 heldt Alf Hellevik innleiingsforedrag om den engelsk-amerikanske påverknaden på norsk. I føreordet til eit skrift der foredraget er prenta, seier Hellevik (1963) at

Drøftingane etter foredraget viste at det rådde allmenn uro over utviklinga, og dei munna ut i eit vedtak om å intensivere arbeidet med å demme opp for ei ukritisk innlåning av engelsk-amerikansk språkstoff.

Det er 30 år sidan no, og i heile den tida har dei som stelte med offentlig norsk språkrøkt, vore merksame på denne sida av språkvoksteren, og dei har også frå tid til anna etter evne og utkome sett i verk eit og anna for å følgje opp slike tankar som gjorde seg gjeldande i ordskiftet på årsmøtet i 1960. Grunnlaget for det var gjeve i den fastsette oppgåva å ta seg av språkrøkt og språkstyring. I lov om Norsk språkråd finst det heimel for slikt arbeid i eit pålegg om at rådet skal «følge utviklingen av norsk skriftspråk og talespråk», og dessutan skal «verne om den kulturarv som norsk skriftspråk og talespråk representerer».

Engelsk som administrasjons- og rettspråk

Den sterke posisjonen engelsk har i næringslivet, er forresten ein fare for meir enn ein noko diffust og luftig definert kultur-

arv. Særskilt i oljeverksemda har engelsk til tider gjort seg så mykje gjeldande som forretningsspråk og verksemdspråk at reint økonomiske interesser har kome sterkt inn i biletet. Det er no lenge sidan vi høyrde at mindre norske verksemdar kunne ha vanskar med å tevla om ymse oppdrag fordi oppdragsgjevarane utan vidare rekna med at skriftlege tilbod skulle utførast på engelsk.

I den allmenne bruken av engelsk oljespråk vart det ein viss snunad til det betre då Statoil gjekk aktivt inn for å utarbeide ein norsk petroleumsterminologi, særskilt i instruksar og handbøker. Ei gruppe i Bergen har gjort eit stort arbeid med dette gjennom ei rad av år, og mange pengar er lagde ned på å gjera norsk tevført som oljespråk.

I føresegnene til petroleumsløva heiter det (§ 37): «Norsk språk bør i størst mulig utstrekning brukast i petroleumsvirksomheten.» Trass i det som står i løva og desse føresegnene, plar likevel mykje intern korrespondanse innanfor denne verksemda bli utforma på framandspråk, jamvel mellom norske.

I det siste har Norsk språkråd fått i alle fall annahands innsyn i ei anna sak som gjeld rettsstellet, og som utan tvil har konsekvensar for rettstryggleiken. Vi har vorte kontakta av eit advokatfirma som i ein privatrettsleg tvist mellom ein tilsett og eit oljeselskap som arbeidsgjevar har hatt store praktiske og økonomiske problem med at det blir lagt fram saksdokument på engelsk. I dag kan det vera slik at dei som etter reglane har plikt til å presentere omsetjingar, ikkje har midlar til å setja om rettsdokument til norsk, medan dei som har midlar, ikkje har plikt til det. Det har vore svært dyrt og tidkrevjande å få slike dokument omsette frå engelsk. Dette har så ført til at dommarar tillèt at engelsk blir brukt i retten. Målsmannen for det private advokatfirmaet som vende seg til Språkrådet, hadde knytt eit tankevekkjande PM til eit brev han hadde sendt Justisdepartementet om denne saka:

Jeg leser i «Le Figaro» at man i Frankrike feirer at det er 450 år siden Kong Francois den 1.ste fastsatte at rettspråket skulle være fransk. Den gang – og der – var det latin som var problemet. Den som ikke forstår hvilken trusel

engelsk språk representerer for norsk språklig selvstendighet har liten oversikt over problemet.

Denne siste saka har vore ført fram ikkje berre for Justisdepartementet, men for stortingskomitéen der ho hørde heime, og for Stortinget i plenum i ein spørjetime. Det har ikkje kome noka fullgod avklaring på korleis styremaktene vil stelle seg, endå dei sjølv sagt legg for dagen mykje forståing og god vilje reint verbalt.

Ei anna side av problem som knyter seg til framande språk i høve til norsk, gjeld internasjonale standardar, for dei blir ikkje alltid omsette til norsk i fyrste omgang. Også det har vorte teke opp i Stortinget etter at målsfolk for Norsk språkråd hadde drege i visse trådar. Der fekk utspelet om lag same verbale og resultatlause utgang.

Før aksjonen

Alt for mange år sidan dreiv Norsk språkråd meir sporadisk arbeid på dette feltet under overskrifta «Aktivt språkvern». Vi følgde med i dagspressa og andre skriftlege kjelder og vende oss beinveges til annonsørar som vi meinte brukte engelsk språk i strid med interessene åt dei som dei vende seg til, eller meir allment: som brukte engelsk etter det vi meinte var i strid med interessene åt norsk språk.

I breva om dette presenterte vi Språkrådet, og nemnde kva omsyn som fekk oss til å skrive. Vi tok opp den språkbruken som vi ikkje var nøgde med, vi nemnde kanskje alternative norske uttrykksmåtar, eller spurde om adressaten sjølv kunne tenkje seg å ha ordlagt dette annleis. Vi prøvde i det heile å halde ein venleg og positiv tone. Men av og til kunne også reveklørne eller hestehoven koma fram hjå den som førte pennen i sekretariatet, og det hende at sjølve utforminga gav opphav til kritiske merknader frå fagnemndmedlemene. Responser frå dei vi skreiv til, var svært ulik, alt frå positiv samarbeidsvilje til kategorisk og vanvørdsam avvising.

Fleire gonger i det siste tiåret har vi vore inne på tanken å ta opp heile problemkomplekset med den engelske påverknaden på norsk ved ein breitt opplagt konferanse, noko som ville gje

oss høve til å skapa blest om saka i presse og kringkasting og ved det gjerne få fleire krefter til å dra saman med oss. Det har ikkje vorte noko av ein slik konferanse, dels fordi vi har vore usamde om verdien av han i høve til andre mogelege tiltak, og dels fordi det alltid har vore så mange andre nyttige og presse-
rande arbeidsoppgåver å bruke løyvingane til.

Det er Norsk språkråd i plenum som på grunnlag av lov og reglement fastlegg i kva lei styre og fagnemnd skal arbeide. Rådet møtest i regelen berre ein gong i året og har då vanlege årsmøtesaker å ta seg av i tillegg til særskilt utvalde emne, som styret har funne tenlege og verdige til breiare analyse og drøf-
ting. Men på alle årsmøta finn rådsmedlemene av seg sjølve høve til å peike på slikt som dei meiner styret og rådet bør arbeide særskilt med. Mest på kvart årsmøte har også emnefel-
tet engelsk påverknad på norsk vore nemnt av rådsmedlemer. På rådsmøtet i 1987 vart det feltet peikt ut som eitt av fleire område for hovudinnsats i dei næraste åra.

Etter kvart kom arbeidet med anglonorsk til å få endå meir av ans og interesse. Det vart det viktigaste arbeidsfeltet utanfor dei jamne og daglege oppgåvene. På rådsmøtet i januar 1988 var det såleis framme, og då den noverande leiaren i Språkrå-
det, Tove Bull, uttala seg om aktuelle saker til *Norsk Tidend* straks etter at ho hadde teke til i ombodet sitt på etterjulsvinte-
ren 1988, nemnde ho denne sida av oppgåvene våre på ein slik måte at overskrifta over intervjuet var: «Kampen mot engelsk-
amerikansk påverknad er viktigast no».

Ordpynt i gatebiletet

I oppfølginga av sakene frå årsmøtet i januar vart spørsmålet anglonorsk teke opp på styremøte i Norsk språkråd 21.6.1988. Det vart gjort i samband med ei allmenn drøf-
ting av arbeidsoppgåvene til rådet. Rådsleiaren Tove Bull drog då fram noko vi alle var mykje opptekne av, og som ho også hadde nemnt særskilt i intervjuet med *Norsk Tidend*: at det skriftspråklege miljøet omkring oss held på å bli fylt av firma- og varenamn i engelsk språkform. Dette gjer seg gjeldande overalt i landet, og det kan vera så ille at det einaste som skil det verbale inn-
slaget i ei gate i ein norsk by eller eit bygdesentrum frå Lon-

don eller Texas, er at det er fleire stavefeil i Noreg og dessutan ein del språkfeil som folk med engelsk morsmål ikkje plar laga. Somt av dette får engelskspråklege og andre engelskkunnige til å le, og alt er til å gråte over.

På styremøtet var Tove Bull inne på at vi burde sjå om det var råd å få til ein godkjenningsskipnad for namnsetjing av firma, lag og verksemder som ein måte til å verne det språklege miljøet mot noko vi såg som ei forsøpling. Ho fekk straks stønad av andre i styret, som meinte at vi i alle fall kunne ta det opp som eit spørsmål til departementet. Andre var meir skeptiske, mellom dei ein styremedlem som var professor i juss. Han sa at ein berre må slå seg til tols med at det finst mykje vondt i verda som det er nyttelaust å laga lover mot. Etter ein livleg debatt vart det likevel vedteke at det skulle setjast opp eit brevkast til departementet om dette.

På det neste møtet, 9.9.1988, diskuterte styret eit brevkast som presenterte saka og konkluderte med å be om eit møte med departementet for å drøfte henne. Møtet vart halde 11.1.1989.

I meldingsbladet for Norsk språkråd vart problemet med «Ordpynt i gatebildet» (Språknytt nr. 3, 1988) fyrst teke opp i det siste nummeret for 1987, og det vart deretter noko av ei fast line i bladet. Einar Lundeby slutta som redaktør i Språknytt med året 1987, og han engasjerte seg etterpå særleg energisk i denne saka, mellom anna ved å prøve å aktivisere lesarane til å melde frå om situasjonen på kvar sin heimstad. Det fekk ein utruleg god respons. Dei som las Språknytt, var verkeleg opptekne av denne sida av den angloamerikanske påverknaden.

Aksjonen for språkleg miljøvern

Brevet frå Norsk språkråd om utviklinga i det språklege omgangsmiljøet vart vel motteke i departementet, og på drøftingsmøtet førte utsendingane våre det vidare med å reise spørsmålet om ekstra midlar til å gjennomføre ein breitt opplagd kampanje mot det vi såg på som ein uheldig påverknad på norsk frå engelsk. Alt frå fyrst hadde vi sett dei skjemmande utslaga i gatebiletet i framgrunnen, og vi heldt fast ved det som

eit viktig arbeidsområde. Etter at vi hadde drøft det nøgnare, hadde vi likevel kome til at det ikkje var råd å gå lovvegen med dette, og departementet såg det sameleis.

For oss var det avgjerande at vi møtte forståing og velvilje i departementet for tanken om ei særleg løyving til ein kampanje mot anglonorsk, for det er no eingong våre føresette der som rår over den offentlege pengesekken som vi nyt godt av. På drøftingsmøtet i januar 1989 kunne ekspedisjonssjef Johs. Aanderaa dessutan syne oss at utspela våre alt hadde gjeve eit programmatisk resultat ved at arbeid mot uheldig framandspråkleg innverknad på norsk var teke med som eit punkt i langtidsprogrammet for regjeringa Brundtland (*Stortingsmelding nr 4 1988-89*). Programmet hadde kome nett då. Under kapittel 16.5 Norsk språk og skriftkultur heiter det på s. 217:

I samarbeid med Norsk språkråd vil det bli gjennomført holdningsskapende informasjonstiltak for å styrke bruken av norsk språk, blant annet for å motvirke unødvendig bruk av engelsk i norsk sammenheng.

Norsk språkråd fekk 50 000 kr ekstra for året 1989 til å koma i gang og lovnad om å få meir seinare.

I det vidare arbeidet med saka fekk vi pengar og anna hjelp som var like mykje verd, nemleg kvalifisert arbeidskraft og også andre ytingar som det vart betalt for, frå Statens informasjonsteneste. Den institusjonen møtte oss med opne øyro og gjorde mykje med opplegget av den aksjonen eller kampanjen som kom i gang for fullt frå våren 1990. Vi hadde rekna med å bruke ikkje berre dei fyrste 50 000, men også ein god del av løyvinga på 220 000 for 1990 til annonsering. I og med at Statens informasjonsteneste også dekte annonsekostnader for kring 250 000, kunne styret setja inn på andre felt pengane frå den løyvinga Norsk språkråd fekk.

Det eigenlege startskotet for Aksjonen for språkleg miljøvern vart løyst tysdag 24. april 1990 med ein pressekonferanse i Det Norske Teatret i Oslo. Der tala statssekretær Harald Synnes, som då var den nestkommanderande i Kultur- og forskingsdepartementet, og han gav gode grunnar for å setja i

verk ein slik aksjon. Han hadde mange slåande og gode punkt i tala si, for sekretariatet i Språkrådet hadde laga utkastet til det den annsame mannen skulle seia.

Leiaren i Norsk språkråd, Tove Bull, er og annsam, men ho hadde laga tala si sjølv. Ho gjorde greie for både kva aksjonen skulle vera, og kva han ikkje skulle vera. Ho peikte på at det var både godt og rett å ta mot impulsar utanfrå, men at «språk- og kulturimpulsane vestfrå no er så sterke at det kan gå på det norske språklivet laus». Vidare drog ho mellom anna fram den uheldige namnelaginga med engelsk språkstoff, at det er vanskar med morfologien i engelske lånord, og at skrivemåtar som ikkje høver med norsk språkbygnad kjem inn i språket. Til slutt åtvare ho likevel mot «fordømmande moralisering». Aksjonen vår var ikkje vend mot umedvitne språkbrukarar. Både talene og spørsmålsrunden etterpå var vellukka.

Mindre vellukka var det med moromannen som skulle ha 17 000 kr for å slå hol på etermedia for oss. Fjernsynet kom ikkje, og mannen var heller ikkje overvettes morosam. Personleg tenkjer eg enno av og til beiskt på at han stakk av med ei stor pølse i slaktetida. Det kunne ha vore andre munnar å gje den til.

Den som skal kjempe om interesse og sympati frå den allmenne opinionen, gjev seg ut på ein vanskeleg marknad. Verda er full av blikkfang, som appellerer til potensielle interessantar på dei og dei felte; det er lysande og blafrande punkt som syg til seg augo og øyro åt godtfolk av alle slag. Som hærforarar før oss la vi strategiske planar for ei framrykking i visse vel definerte leier. Når vi analyserte rørslene åt fienden, meinte vi å kunne slå fast at han særleg gjekk ut gjennom kommersialisert reklame mot den delen av folket som kan hende er særleg verjelaus for slike framstøytar, nemleg ungdomen.

Vi meinte det ville vera klokt å møte dei språklege åtaka på brei front der motkreftene stod sterkast, og vi valde å samle oss om på den eine sida å gjera motåtak mot språkbruken åt næringslivet og på den andre sida å gjera forsvarstiltak til beste for ungdomen.

Dette kravde ulik psykologisk analyse og ulik språkbruk. Når vi rykte ut mot næringslivet, var det med tanke på å gjera

dei underliggjande menneskelege elementa som kanskje finst også bak kommersielle marknadskrefter, vakne for kulturverdiar som ikkje kan setjast beinveges om i det dei før kalla klingande mynt.

Samstundes var vi klåre over at ingenting verkar sterkare enn ei påvising av kva som løner seg reint pekuniært. Vi meinte det ville verke best om vi kunne gjera det sannsynleg at satsing på engelskspråkleg reklame ikkje vil kaste mest av seg. I reklame og i beinveges informasjonstiltak vende mot næringslivet har vi derfor prøvt å få fram at dei kan hende misreknar seg på kva som går heim hos kundane sine. Det er ikkje visst at alle medvitslaust tek imot og let seg påverke i ynkskt lei av engelskspråkleg reklame, eller at det er noko å vinne ved å satse på engelsk. Kan hende det tvert imot er noko å tapa.

I kampanjen vend mot ungdomen har vi lagt vinn på å gjera nettopp dei unge vakne for kor dumt det er å hoppe på den internasjonaliserte marknadskarusellen som blir stelt i stand for dei i den vanlege reklamen. Det er vanskeleg å seia kor godt argumenta våre i den leia verkar. Eit overordna føremål som har styrt arbeidet med dette, er at vi ville gjera folk, ungdom og næringsliv og folk av alle aldrar og samfunnsgrupper, medvitne om at det angloamerikanske språklege innslaget i norsk er der, kva det representerer, og kva det kan ha å seia for den kulturen språket vårt formidlar. Vi ville skapa medvit om korleis stoda er, og gjennom det lokke fram haldningar til vern om verdfulle norske særdrag.

Ved sida av å vera brukarar av ei mengd varer som andre vil selja, er den største delen av ungdomen også skuleelevar, og vi meinte at ein oppvekkings- og opplysningskampanje burde nytte ut skulen. Ut frå det tok folk i sekretariatet til med å arbeide ut eit opplysningshefte som det var tanken å få sendt ut som opplæringstilfang. Her var det kan hende meir viktig enn ved vanleg reklame at det pedagogiske opplegget i den språklege framstillinga gjekk godt saman med ei klokt opplagd biletleg formgjeving for å treffe så nær blinken som råd både hos lærar og elevar. Det vart lagt mykje arbeid og omtanke på å stette slike ynskjemål.

I sekretariatet hadde vi ein tilsett som viste seg å vera full

av verbal fantasi og pedagogisk evne (og jamvel teikneglede) ved sida av at han er god i norsk språk, nemleg Dag Finn Simonsen. Det er særleg han som har arbeidd med denne kampanjen og ikkje minst med å leggje grunnlaget for brosjyren til skulen. Utkasta frå Simonsen vart drøfte på mange styremøte, og det vart arbeidd vidare med dei i ei nemnd der han sat saman med språkrådsmedlemmer som arbeider i skulen (Tordis Fosse, Rutt Trøite Lorentzen).

I styret vart verbale og kunstnarlege framlegg diskuterte, og alternative og omforma løysingar kom ofte inn, men arbeidet til Simonsen hadde mykje å seia for opplegget og framvokstere av heile kampanjen. Det endelege resultatet skulle etter dette vera merkt både av skapande fantasi og konstruktiv kritikk frå mange kantar, og vera så godt som vi saman makta å gjera det. Vi la heile tida mykje vekt på at tiltaket vårt skulle vera byggjande og positivt, og ikkje ein einsegn motaksjon. Det kom fram i brosjyretittelen: **Ja til norsk.**

Vi fekk ei tilråding frå departementet om bruk av heftet i undervisninga, og vi fekk hjelp av skuleråda til å få tilfanget spreitt. Særleg Rådet for vidaregåande opplæring hjelpte oss storveges både praktisk og økonomisk med utsendinga av tilfanget. Ved å få departementet og skuleråda med sparte vi både pengar og fekk ein slags indre autorisasjon for bruken i skulen.

Trass i den hjelpa som skuleråda ytte, gjekk det mykje arbeid i sekretariatet til pakking og utsending av skuletilfanget hausten 1990. Det var nemleg ikkje så reint få brosjyrar som skulle spreiaast over heile kongeriket. I fyrste omgang vart det sendt ut mellom 110 000 og 115 000 eksemplar. Då var det fyrste opplaget oppbrukt, men avtakarane stod i kø endå vi til då hadde gjort lite for å reklamere for brosjyren. Så laut det lagast eit nytt opplag på 15 000. Vi veit ikkje så veldig mykje om kor mykje og korleis tilfanget blir brukt, men har då fått ein del tilbakemeldingar som tyder på at det i nokon mon verkar som det var tenkt.

Vi har hatt ein eigen annonse i lærarblada med oppmoding til lærarane om å ta tilfanget i bruk og vidare annonsar i eit par elevblad. Til annonsering har vi fått stønad frå ymse kantar

utanfor Statens informasjonsteneste og, frå så ulike kjelder som Kulturrådet, Norsk faglitterær forfattar- og omsetjarforeining og Norske meieri. Dei siste kan gjerne vera med for å rå bot på skade dei har gjort med å setja engelske namn på mange ungdomsprodukt og med det famøse slagordet «Milk is a better drink», som forresten – sagt utanfor samanhengen – likevel kom til å setja ei nyttig frukt då Noregs Mållag ironiserte over det med å laga slagordet «Nynorsk is a better language».

Vend mot skuleungdom var også ei tevling som sekretariatet hadde ei hand med i vinteren 1989-90. I radioprogrammet «Etter skuletid» vart skuleungdom inviterte til å koma med framlegg om avløyssarar for uheldige engelske ord som er i ferd med å snike seg inn i språket vårt. Tevlinga vart svært populær. Mange gode framlegg kom inn, og dei beste vart premierte. Nett det tiltaket såg vi på som særst vellukka. Mellom dei framlegga som vart premierte, var til dømes «dødstrek» i staden for «deadline», «mannekvinneri» i staden for «drags-how» og «et må» i staden for «a must». Somme av framlegga har vore mykje omskrivne og diskuterte i pressa.

Det vart laga klistremerke til å setja på slikt som bilruter og knappar til å setja på klede. Teksta på dei er kort og konsis og forma som ei oppmoding frå maskoten vår, ein fugl som syng med den nebben han har: «Sei det på norsk». Under står «Aksjonen for språkleg miljøvern». Knappane og klistremerka var fine, dei, men vi vart nok litt lei oss då vi snudde knappen og las: «Quick Button. Badger System.» Firmaet som hadde laga knappane, var ikkje åndeleg på line med aksjonen vår.

Ein del av arbeidet åt Norsk språkråd både før den siste aksjonen og saman med han har naturleg nok vore å klaga på misferd av syndarar. Men vi har og vore viljuge til å hente fram blomar, for som dei gode pedagogane vi er, veit vi at ros er eit betre motiveringsmiddel enn ris. Då vi fekk vita om ei dame i Hallingdal som av språklege grunnar nekta å selja hotellet sitt til ein person som ville døype det om til «Hotel Heartbreak» – Hotell Hjartesorg, gjorde vi såleis nummer av hendinga i Språknytt, og vi sende ein bundel verbale blomar til den sjølvstendige og språkmedvitne hallingkvinna.

Etter eit utspel frå rådsmedleimen Rutt Trøite Lorentzen på

rådsmøtet i januar 1990 har styret vedteke at det skal lagast eit diplom å dele ut til folk som syner godt norsk namnevit. Ein sterk kandidat til eit slikt diplom er den eller dei som synte skapande fantasi ved å setja namnet «Villokk» på ein ny hårsalong. For norske er det uturvande å minne om at referansebakgrunnen for namnet «Villokk» er både namnet og den blanke skallen til den tidlegare statsministeren Kåre Willoch. Vi vonar at salongar med namn som «Villokk» eller rett og slett «Hår», som ein i Oslo heiter, vil tevla ut dei mange «Hair Shop»-ane som ein skulle tru lever av å selja hår.

Endå det vart blenkt ut eit par infiserande eller infiserte målgrupper for at hovudslaget skulle vendast mot dei, ville vi også vende oss til den allmenne opinionen. På grunnlag av situasjonsrapportar og tilstandsanalysar visste vi at vi ikkje kom til å arbeide i noko vakuum. I det samfunnet der vi opererte, fanst det nett som då general Franco gjekk mot Madrid – utan samanlikning elles – ein femtekolonne av folk og eventuelt institusjonar som det måtte vera råd å mobilisere som positive støttespelarar – eller som dei vart kalla i eit internt saksdokument: «alliansepartnere».

Det galdt om å få med så mange som råd til å stø oss i arbeidet. I sekretariatet vart det sett opp eit brev til institusjonar, såleis faglege, organisatoriske, politiske og kommersielle lag og samskipnader av ymse slag innanfor nærings- og kulturlivet i vid meining, offentlege og private. Brevet vi sende ut om dette, var lagt breitt og allment opp, med ein presentasjon av aksjonen, bakgrunnen for han og føremålet med han. Vi bad om tilbakemelding med synspunkt på det vi gjorde, og helst sjølvsaft også med meldingar om aktive tiltak og samarbeid om saka, eller friske idéar og eventuelle andre innslag i samband med kampanjen. Det var til 17.8.1990 kome tilbakemelding frå ikring 75 av dei kring 300 som vi skreiv til. Dei aller fleste av dei som svara, hadde skjøn for verdien i kampanjen, og ikkje så få kunne melde om tiltak av eit eller anna slag som synta at dei også stø oss aktivt.

Ei side av aksjonen har vore kommersiell og tradisjonell annonsering for å gjera ymse målgrupper kjende med saka. Såleis satsa vi mykje av dei fyrste 50 000 vi fekk, på eit par

annonser i ein industrikatalog og ei handbok for næringslivet. Då hovudaksjonen vart sett i verk i april 1990, rykte vi inn eit visst tal heilsides annonser i blada *Økonomisk rapport*, *Kapital* og *Apropos*, under overskrifta «Bruk hodet – snakk norsk». Annonsane var finansierte av Statens informasjonsteneste, og dei gav gode grunnar for at vi bør ta bryet med å finne skikkelege omsetjingar for framandord som høver dårleg i norsk. Annonseringa i *Kapital* og *Økonomisk rapport* gav mange tilbagemeldingar, for det fyrste kring 4-500 kupongar og telefonar, og det måtte lagast meir materiell.

Ein annan annonsevariant er meir vend mot ålmenta, det jamne laget av folket. Han syner portrettet av åtte store diktarar og har ei overskrift om at dei alle har språket sams. Diktarene har gjeve oss eit rikt språk som arv, og vi bør stelle denne arven på ein god måte. Annonsane vart sette opp med respons-element og oppmoding til folk om å kontakte Språkrådet om dei hadde noko på hjarta i saka. Om den andre annonsen skreiv vi brev til lærebokforlaga for å få pengehjelp til finansiering. To av dei svara positivt. Med same tekst og innhald som desse annonsane vart det dessutan laga eit stort opplag av plakatar.

Annonsar og plakatar er ein ting. Tekstreklame er kan hende endå betre, og det er i alle fall billigare. Som nemnt har Norsk språkråd gjennom heile aksjonstida nytta mykje sitt eige organ, Språknytt, i teneste for den gode saka, og i bladet har vi også teke opp andre emne enn det som har fått mest spalteplass, kampen om firma- og varenamn og om reklametiltak for dei. Då hovudaksjonen vart sett i verk i april 1990, vart eit nummer av Språknytt sett opp som eit spesialnummer med ei eiga utforming. Utanpå stod *Språknytt*-vignetten annleis enn elles, og det var ein eigen tittel over, der fuglen, det syngjande symbolet vårt, forkynte at dette var: «Aksjonen for språklig miljøvern. Informasjonshefte utgitt av Norsk språkråd». Innhaldet presenterte aksjonen, hadde ein artikkel med ein ordlagingssskule til å gje idéar om å utnytte heimlege resursar i ordlagings og ymse andre innslag til opplysning og haldningsskaping.

Det var om å gjera at styret og sekretariatet i Norsk språkråd kunne få med seg heile rådet i aktivt engasjement for den-

ne saka. Det gjorde vi ved å vende oss beinveges til alle medlemene i eit eige brev med oppmoding om å vera med på arbeidet. Saman med brevet gjekk det ut ei momentliste, som skulle skaffe ammunisjon til det verbale fyrverkeriet som vi vona skulle fylle aviser og andre organ på lokal- og rikspan.

Momentlista var delt i tre avsnitt. Det fyrste peikte på nasjonale og økonomiske omsyn, som det at turistar reagerer negativt på anglomanien i namn på firma og varer. Det andre tok opp kulturpolitiske og demokratiske omsyn. Det var ei åtvaring mot å lata dei økonomiske marknadskreftene og den språklege snobbeskapen spela fritt, og ei påpeiking av at vi har ein nasjonal og historisk skyldnad til å ta vare på morsmålet vårt. Engelskkunnskapane mellom folk flest er også etter mange indisium overvurderte. Det tredje avsnittet i momentlista peikte på dei språklege omsyna, at engelske ord og uttrykk skaper vanskar for folk med norsk morsmål. Dei gjev uttaleproblem og høver dårleg inn i språkbyggnaden. Samstundes fører ordoptaket til at heimlege ord, som gjer ordtilfanget motivert, sjølvforklarleg og samanhangande, går ut av bruk og kan gå tapt for bruksspråket.

Det siste utspelet har ikkje vist seg så vellukka som mange av dei andre tiltaka. Men i det heile meiner vi Aksjonen for språkleg miljøvern har gjeve eit resultat som er vel så godt som optimistane mellom oss våga å vone på føreåt.

Planar om forskning av anglonorsk

Norsk språkråd er ein institusjon som sit inne med mykje språkfagleg kunnskap om norsk. Arbeidet åt rådet går ut på språkrøkt og språkstyring. Mange av arbeidsoppgåvene grensar inn på det som kan kallast språkforskning, i alle høve forskingsarbeid med verdi for vitskapleg studium av språket i bruk. Men nokon eigenleg forskingsinstitusjon er ikkje Norsk språkråd.

Det finst likevel dei innanfor rådet, jamvel plasserte i toppposisjonar, som gjerne vil at rådet skal utvikle seg i retning av eit forskingsinstitutt for arbeid med norsk samtidsspråk. Kan hende leiker det då i tanken at det i somme nordiske granneland finst folk i tilsvarende stillingar som ber titlar som spesi-

alforskar, seniorforskar, forskar i særklasse og anna gildt. Då Språkrådet nyleg var på leit etter nye kontorlokale, vart det ført fram som eit argument for plassering i Forskingsparken nær Blindern at vi der ville få kontakt med dei språklege forskingsmiljøa ved Universitetet i Oslo. No kom vi ikkje dit, men det kan forskast andre stader og.

Eg skal ikkje seia noko om i kor stor mon tankar om ei slik utvikling kan ha lege bak då styret i Språkrådet gjorde vedtak om å arbeide ut ein prosjektplan og å søkje Noregs allmennvitenskaplege forskingsråd om pengar til eit forskingsarbeid om bruken av engelsk i norsk. Dette tiltaket vart fyrst lagt opp som ein søknad under eit spesielt utlyst område for kultur- og tradisjonsformidlande forskning.

Prosjektet skulle vera ei undersøking i to leier: for det eine eit sosiolingvistisk studium av haldningar til bruk av engelsk i norsk, for det andre eit språkfunksjonelt studium av korleis det engelske språkstoffet blir teke opp i norsk, korleis det blir tilpassa språkbygningen eller eventuelt assimilert utan tilpassing. Det var eit opplegg til noko som nok skulle vera grunnforskning, men som og hadde i seg innslag av bruksforskning. Det skulle vera eit tiltak for å auke kunnskapen på område som ville vera viktige i eit vern av norsk språkkultur. Vi tenkte oss ei løyving som ville gjera det mogeleg å tilsetja to faste forskarar, den eine på eit velkvalifisert forskarnivå, den andre som vitenskapleg assistent.

Den fyrste søknaden, som vart levert hausten 1989, vart med i ein veldig straum av søknader. Forskingsrådet vurderte han som god nok til å fortene ei løyving, men han kom ikkje heilt opp i den harde konkurransen. Våren 1990 vart søknaden lagd til rette for å leggjast fram til det vanlege årsutbodet av løyvingar til forskingsføreml for året 1991. Fordelinga av desse ordinære løyvingane skulle avgjerast i november 1990, og vi var sjølvsagt spente på korleis det ville gå. Dersom vi fekk løyving, ville det få noko å seia for karakteren åt Språkrådet, og det ville bli ymist meir å ta seg av for dei som har ansvaret for det faglege arbeidet i rådet. Men fremst av alt måtte det vera viktig at Norsk språkråd fekk høve til å koma med eit tilskot til å kaste lys over, auke kunnskapen om og

vonleg til å ha noko å seia for korleis vi i framtida skal stelle oss til ei viktig kjelde til innverknad på norsk språk.

Det viste seg at vi heller ikkje hausten 1990 fekk noka løyving til eit forskingsprosjekt. Det er mange oppgåver som skal løysast i humanistisk forskning, og det er mange som søker om stønad. Likevel trur eg at arbeidet med planlegginga av dette prosjektet ikkje var bortkasta, for det kravde gjennomtenking av heile det problemfeltet som aksjonen for språkleg miljøvern skal ta seg av, og det kan koma til nytte på annan måte. Og vi i Norsk språkråd er så tråe og trassige at vi gjerne tek søknaden fram att for å prøve om vi ikkje vil ha lukka betre med oss ein annan gong.

Anglonorsk i ei vidare ramme

Endå vi gjerne skulle vita mykje meir om dette, har Norsk språkråd gjennom eit nokså langvarig arbeid med spørsmålet framand, og då særleg engelsk, innverknad på norsk etter kvart vunne god innsikt i denne delen av språklivet i Noreg. Vi veit noko om korleis opptaket av engelsk språkstoff går for seg i samfunnet, og om korleis folk tenkjer og reagerer i høve til det. Vi er sjølvstøtt også klåre over at språket her som elles er ei uttrycksform som speglar av allmenn kulturvokster. Det er fordi den angloamerikanske kulturen og den allmenne livsstilen som følgjer med han, er så dominerande i verda i dag at dette får slike språklege utslag som det gjer.

Det finst eit oversyn over og ein analyse av dette som eit allment samfunnsproblem frå så lenge sidan som 1963, då professor i amerikansk litteratur Sigmund Skard gav ut boka *Målstrid og massekultur*. Nynorskmannen Skard såg denne kulturpåverknaden i etterkrigstida i samheng med den nynorske målrørsla, og han spurde om det var meining i å drive nynorsk målreising i ei verd som frå år til år vart meir og meir standardisert og internasjonalt allmennkulturelt og språkleg. Dette er eit spørsmål som eg ikkje kan drøfte på slutten av eit halvtimesinnlegg for eit nordisk forum, og eg nemner berre at Skard gav eit positivt svar på det.

Ein annan har teke opp eit arbeid som svarar til det Skard var inne på. I dag er rektor ved Nansen-skulen på Lilleham-

mer, Steinar Bryn, permittert frå stillinga si for å drive eit forskingsprosjekt om amerikansk kulturpåverknad i Noreg. I fjernsynet og truleg andre stader har Bryn omtala aksjonen vår positivt, men ut frå den synsstad han har, understreker han naturleg nok særkilt dei djupareliggjande, allmenne sidene ved den angloamerikanske påverknaden som ei brei og djup kulturørsele. Som nemnt er også vi sjølvsagt klære over at dei språklege utslaga er uttrykk for ein slik allmenn understraum.

Eg har nemnt at Norsk språkråd frå fleire kantar har fått mykje skjønnsam forståing for arbeidet med denne saka og for denne aksjonen, mellom anna både frå oppdragsgeveren vår, departementet på vegner av den norske staten, frå institusjonar og samskipnader og frå mange einskilde. Av dei språkpolitiske fraksjonane har nynorskorganisasjonen Noregs Mållag engasjert seg på den same måten som Norsk språkråd, med eit eige opplegg der laget i staden for å krige for nynorsk og mot fiendane til nynorsk krigar mot engelsk. Det gjer Noregs Mållag med å seia «Elsk NORSK, ikkje engELSK».

Motlegg mot aksjonen vår

Om eg ikkje kan gå inn på ein slik brei analyse av dette som Skard var inne på og Bryn emnar på, så må eg til slutt gjera noko anna, ta opp eit punkt som eg annonserte i synopsisen for innlegget på møtet i Svaneke: skeptiske haldningar til eller motstand mot den aksjonen for språkleg miljøvern som eg her har prøvt å gje eit inntrykk av.

Eg nemnde at Noregs Mållag arbeider i same lei som oss. Frå Riksmålsforbundet, på den motsette fløya, har det, så vidt eg veit, ikkje vorte uttrykt noko offisielt standpunkt til aksjonen vår og heller ikkje til sjølve spørsmålet: engelsk påverknad på norsk. Dei som representerer den konservative bokmålssida i Norsk språkråd, har ikkje gått ope imot det Norsk språkråd har gjort på dette området, men somme av dei har kome med innlegg som nok syner at dei ikkje går heilhuga inn for saka, men helst ser spørsmålet noko annleis, nemleg slik at språket må få utvikle seg i fred. Dei har helst ei liberalistisk haldning også når det gjeld dette.

Då aksjonen for språkleg miljøvern vart lansert i april 1990,

var det ein god del sure reaksjonar i konservative aviser. Saman med ei pledering for det tradisjonsrike «rikssproget» imot «den dagligtaleimperialisme som i flere generasjonar har preget den offentlege sprogforvaltning» kom det såleis eit uforståande, nedlatande og heilt negativt utbrot i Aftenposten (11.4) av Jan Brøgger, som er professor i sosialantropologi i Trondheim, og elles er knytt til noko som eingong heitte Libertas og no kallar seg Liberalt Forskningscenter. I ein karakteriserande sekvens kalla han arbeidet vårt med å finne norske ord for engelske som «markedsføring av filologisk konstruert folkelig newspeak». Det vart debatt og polemikk om innlegget til Brøgger.

Frå det nordiske språkmøtet i Kristiansund 1988 og også frå danske skrifter (Lund 1989 a) og innlegg i danske aviser (Hansen 1990) veit vi at det i Norden ikkje er berre nyanseskilnader i synet på den angloamerikanske språkpåverknaden på nordisk, men meir enn det. Nokre meiner den angloamerikanske språkpåverknaden ikkje er så viktig i ein stor språkleg samanheng.

Mellom nordistar heime trur eg derimot at det synet som Norsk språkråd står for, er eit breitt fleirtalssyn. Det eg veit, er det berre tre språkfolk, ein nordist og to allmenningvistar, som har meldt seg med motlegg og negative vurderingar. Dei har gjort kjent at dei meiner Språkrådet har overreagert og eigenleg er på ville vegar med å drive ein aksjon for språkleg miljøvern.

Den nordisten eg tenkjer på, er professor Finn-Erik Vinje. Ved det lange og aktive arbeidet sitt for å spreie praktisk språkkunnskap til massane gjennom NRK, gjennom ei mengd populære skrifter, som redaktør av språkspalter i aviser og andre blad og i avisdebatt har han mellom ikkje-fagfolk fått ein heilt særskild posisjon som den suverene einaren når det gjeld kunnskap om norsk språk. Vinje har gjeve uttrykk for at han meiner norsk språk ikkje er utsett for nokon fare gjennom påverknaden frå angloamerikansk. Det vi ser i dag, er etter Vinje ikkje noko særskilt å hefte seg ved. I eit intervju spreitt i fleire aviser omtala han jamvel Språkrådet som «hysterisk», og sa at ordlån frå svensk og engelsk berre «beriker» norsk (Vinje 1989).

Den eine allmenningvisten som har uttala seg imot det synet på angloamerikansk språkpåverknad som Norsk språkråd står for, og imot det arbeidet vi har drive med dette, er Rolf Theil Endresen (1989-90:15). Han er fonetikar og spesialist på afrikanske språk, og han har inga forståing for at norsk språk treng noko vern. Det er litt interessant at han språkpolitisk ikkje er konservativ, men folkemålsvenleg og soknar til samnorsksamskipnaden Språklig samling.

Ein annan kritikar har fått ordet i nr. 3 av Språknytt 1990, professor i allmenn språkvitskap Even Hovdhaugen, og synsmåttane hans vil eg gå litt meir inn på. Han har skrive eit lesarinnlegg under tittelen «Lånord og mytar». Den eine av redaktørane, det vil seia underskrivne, har svara på artikkelen av Hovdhaugen. Eg skal no ta fram dei viktigaste momenta frå kritikken og ingenting frå kommentaren. (Føremålet med å ta med dette i Svaneke var helst å gje eit tilskot til å lada opp dei i forsamlinga som hadde hug til å koma med innvendingar for sin del i det kvarteret som følgde etter innlegget mitt.)

Hovdhaugen nemner fyrst folkelege mytar som rår i samband med språk, som at nokre språk er rike og andre fattige, så fattige at dei kan ha berre 2-400 ord, og at nokre språk er utan og nokre med ein grammatikk. Slike tankar syner skort på kunnskap om språk hos vanlege folk, og det er ille. Men verre er det når språkforskarane, i dette høvet Norsk språkråd, er fanga i sine egne mytar.

Den fyrste myten er at for mange lånord er skadelege for norsk. Eit slikt syn er reint gale. Språk låner uhemja frå kvarandre, og dei flittigaste lånarane blir gjerne dei gjævaste kulturspråka. Ingen språk har gått under av å låne ord. Di rikare ordtilfang eit språk har, di betre er det.

Norsk er fullt av lånord. Språkpuristane, i dag altså dei som herjar i Norsk språkråd, er fanga i ein eigen gullaldermyte som går ut på at berre det målet som vart tala i barndomen deira, er ekte norsk. Skulle Språkrådet finne norske ord i staden for alle lånorda i språket, ville rådet ikkje få gjort noko anna.

Påstanden om at folk er imot innlåninga frå engelsk, er galen, for var han rett, så ville reklamefolka slutte å bruke engelsk; dei gjer nemleg alltid det som løner seg. Språket er dess-

utan ikkje berre til kommunikativ bruk. Det skal vera ei kjelde til fantasi og vengjeflog, noko som utvidar verda for den ein-skilde og for heile samfunnet.

Skrivemåten av somme lånord kan likevel valde vanskar, og Språkrådet skulle sjå det som si oppgåve å gje dei engelske orda ein bra norsk skrivemåte. Artikkelforfattaren gjev også ei prøve på korleis vi skulle arbeide, med å skrive «publik releisjen» såleis.

Noreg er eit av dei rikaste landa i verda. Dei aller fleste som bur i landet, har norsk som morsmål, det rår i massemedia, har ein rik litteratur og ei fyldig presse. Det er berre nokre få av dei tusentals språka i verda som lever så godt. Årleg døyrr det om lag 100 språk. Og forresten er det ikkje så farleg om språk døyrr. Folk på Shetland og Orknøyane, der det norske språket døydde ut, har ikkje fleire psykiske problem eller ein fattigare kultur enn færingane, som har halde på det nordiske målet sitt.

Arbeidet mot anglonorsk har elles kome inn i ein annan og mykje meir uheldig og farleg samanheng med det artikkelforfattaren kallar «professor Lundebys forsøk på legitimering av voldelige midler i kampen mot lånord». Med det tenkjer han på ein artikkel i Språknytt 1989, nr. 4, der Einar Lundebys skriv om eit manndrap i norsk mellomalder på grunn av usemje om ei lågtysk låneglose. Denne saga hadde altså artikkelforfattaren oppfatta slik at Lundebys går inn for bruk av vald i kampen mot lånord, og som kjent er det forbod mot valdsferd både i Guds bod og i norsk lov. Bak aksjonen for norske ord i staden for engelske ligg såleis assosiasjonen om Noreg for nordmenn uhyggjeleg nær. Omskrive i klårtekst: Dette minner om rasisme.

Eg har no referert artikkelen nokså lojalt med tanke på å syne kva ein språkvitskapleg skulert meiningsytrar kan føre imot eit slikt arbeid som Norsk språkråd har drive med denne aksjonen. Om eg skal kommentere innhaldet, vil eg seia at det er uheldig at det her er gjort ein freistnad på å diskreditere arbeidet vårt ved å assosiere det med toskute synsmåtar som det må vera openbert at vi ikkje står for. Vi i Norsk språkråd veit sjølvsagt at det å låne ord er ein vanleg tilgang i alt språk-

liv. Men vi meiner at det er skilnad på nyttige og skadelege lån, at mange av dei orda vi tek inn frå engelsk, ikkje høver godt i norsk, og at dei ikkje utvidar norsk ordtilfang, men ofte fører til at heimleg språkstoff fell bort. Elles er det nokså viktig for oss om det går ille for norsk sjølv om det skulle døy meir enn 100 andre språk kvart år. Det er nemleg norsk som det er vår oppgåve å stelle med her i verda.

Samlande utsyn

Somme andre som ikkje har syn for det språklege miljøvernet vårt, argumenterer med at ein ikkje skal setja stenge for uttrykkstrongen åt folk. Det er så mange nyansar, konnotasjonar, sjelelege botnstraumar som krev avlaup – på engelsk. Eit slikt avlaup fekk ein pizzareaurant i Oslo med å reklamere i norske aviser for «Best pizza in town», SAS med å slå fast at «We'll be there» og Kreditkassen med det sterke slagordet «Think big – don't worry». (Det var kan hende dei tankane som gjorde at banken gjekk med eit underskot på to milliardar (eller noko slikt) det året. Underskotet vart endå større året etter.)

På dette punktet i foredraget mitt, der eg skulle samle alle underliggjande trådar og alle mellomliggjande parablar i eit oppsummerande åndeleg utsyn, mister eg tråden sjølv. Han blir teken av den innsendaren som hadde samla desse døma og fleire av same slaget til eit innlegg i Dagbladet 7.7.1990. Eg kjem så menn til å gløyme heilt at både pizzarestauranten, SAS og Kreditkassen etter ein nøkternt vurderande dansk analyse har eit sterkt uttrykksbehov som vi ikkje burde gripe inn i. Ja, eg gløymer endåtil at min eigen leiar i Norsk språkråd, som eg elles rettar meg etter i tjukt og tynt, har lyft ein åtvarande peikefinger mot fordømmande moralisering. Grunnen til den moralismen eg no ber fram, er rett og slett at denne røysta frå folkedjupet greip meg så sterkt. Høyr så korleis ho lyder – Nikolai A. Worren Melsæter, Oslo, om det han kallar «Importert språkfattigdom»:

Jeg synes utviklingen er trist, jeg. For hver dag som går, blir mitt morsmål fattigere. For hver dag som går, får jeg

stadig sterkere påminnelser om nordmenns mangel på respekt for sin egen kultur og sitt eget språk. I et totalt mislykket forsøk på å virke internasjonale blottlegger vi vår egen provinsialisme.

Så får det heller våge seg om eg denne gongen må få same etterskrifta som Peer Gynt gav «Den fremmede passasjer» før passasjeren gleid bort i straumkvervlane kring den kvelvde båten, der Peer sjølv etterpå skulle berge seg gjennom brott og brann til nye opplevingar i gamlelandet, der han mellom anna analyserte ein lauk som bilete på sin eigen personlegdom. Slik ho er ordlagd av Ibsen/Gynt, lyder etterskrifta såleis:

Der slap det ud af ham tilsidst,
han var en tråkig moralist.

Eller med andre ord: ein typisk representant for det nordiske språklege overeget.

Det siste gjev meg grunn til å dra ein litterær og sakleg parallell med å minnst at den framande passasjeren skal ha engelskspråkleg identitet. I ein glitrande analyse av denne passasjen i *Peer Gynt* har den norske litteraturforskarer Daniel Haakonsen (1987:233ff.) nemleg lagt fram mange indisium på at passasjeren er den same som George Gordon Lord Byron. Privat og personleg må eg smile når eg tenkjer på at Lord Byron ein gong sumde «in the Aegean», slik eg sjølv gjorde to dagar før Aksjonen for språkleg miljøvern gjekk av stapelen 24. april 1990, for å svala meg etter ein lang konferanse om bruksspråk og språk i bruk. Om det kan gjera saka mi betre, vil eg peike på at dei eg no har moralisert over, høyrer til den kategorien, næringslivet, som vi vender oss til med aksjonen vår. Dei er heller ikkje så veike og medvitslause at det gjer noko, for dei har nok tenkt at dei skal tene pengar på anglonorsken sin.

Tilvisingar

Brøgger, Jan 1990: «Sprogråd for uråd». I *Aftenposten* 11.4. Oslo.

Dictionnaire des néologismes officiels. N^o 1468. Journal officiel de la république Française. Paris 1988.

Endresen, Rolf Theil 1989-90: «Til forsvar for det norske språket». I *Språklig samling* nr. 4, 1989/nr. 1, 1990. Oslo.

Hansen, Erik 1990: «Yes, det er dansk...». Kronikk i *Politiken* 4.7.

Hellevik, Alf 1963: *Lånord-problemet*. To foredrag i Norsk språknemnd. Med eit tillegg. Norsk språknemnd. Småskrifter. 2.

Haakonsen, Daniel 1987: «Den fremmede passasjer i *Peer Gynt*». I *Tolkning og teori. Festskrift til Daniel Haakonsen 15. mai 1987*, s. 203-217.

L'Avenir de la langue Française. La documentation Française. Paris 1986.

Litteraturnaja Rossija for juli 1989. Moskva.

Lov av 18. juni om Norsk språkråd. Prenta i årsmeldingane for Norsk språkråd.

Lund, Jørn 1989 a: *Okay? amerikansk påvirkning av dansk sprog*. Dansk lærerforeningen.

Lund, Jørn 1989 b: «M 87 lest med danske briller». I *Norsk læreren*, nr. 3. Oslo.

Lund, Jørn 1990: «Dansk og norsk». I *Språk i Norden*, Nordisk språksekretariats skrifter. 11.

Norsk Tidend, nr. 1, 1988. Oslo.

Petroleumslova.

Skard, Sigmund 1963: *Målstrid og massekultur*. Oslo. Ny utgåve 1985.

Språknytt, *meldingsblad for Norsk språkråd*. Oslo.

Stortingsmelding nr. 4 1988-89. Langtidsprogrammet 1990-1993.

The Economist for januar 1990.

Vinje, Finn-Erik 1989: «Vinje om «hysterisk» Språkråd»: Engelsk/svensk beriker språket.» I *Harstad Tidende* 27.1 (og i mange andre aviser).

Worren Melsæter, Nicolay A. 1990: «Importert språkfattigdom». I *Dagbladet* 7.7. Oslo.